

SAVREMENO RAKETNO ORUŽJE

ZAHTEVI KOJI MU SE POSTAVLJAJU I ZADACI

U istoriji razvoja borbenih sredstava, ističu autori ove knjige, ni jedno oružje nije doživelo tako buran razvoj kao raketno. U toku poslednjih deset godina ono je postalo nosilac vatrene moći u strategijskom i operativno-taktičkom pogledu.

Tvorci savremene strategije smatraju da će u eventualnom ratu raketno oružje sa nuklearnim bojevim glavama naći široku primenu i da će odigrati presudnu ulogu. Po mišljenju vojnih stručnjaka na Zapadu, raketno oružje može samostalno da rešava borbene zadatke na svim stepenima i, kao što je poznato, ima niz preimućstava nad klasičnom artiljerijom, avijacijom i flotom.

Prvu i najvažniju prednost raketa predstavlja njihov praktično neograničeni domet, koji se danas kreće od nekoliko desetina do nekoliko desetina hiljada kilometara. Prema veličini dometa, razvijaju se rakete sledećih kategorija: za gađanje na daljinama do 40 km, za daljine od 40 do 250 km, od 250 do 800 km, od 800 do 2.500 km, od 2.500 do 5.000 km, od 5.000 do 10.000 km i više.

Drugo, rakete se mogu voditi u toku čitavog svog leta, ili samo na delu putanje, čime se povećavaju preciznost i efekat dejstva, a time i ekonomičnost, što je posebno važno prilikom upotrebe nuklearnih bojevih glava.

Treće, s obzirom na to da lete velikim brzinama i na vrlo velikim visinama,¹ veoma je teško boriti se protivu njih. Njihova mogućnost prodora do cilja kroz savremeni sistem protivavionske i protivraketne odbrane, na primer, daleko je veća u odnosu na avijaciju. Otuda je organizacija protivraketne borbe neuporedivo složenija od organizacije pav-odbrane. Usled toga što neke vrste raketa mogu da manevruju putanjama, vrlo ih je teško sprečiti da sa bojevom glavom dopru do cilja prema kome su usmerene.

Četvrto, zahvaljujući velikim brzinama leta rakete su u stanju da za svega nekoliko desetina minuta dostignu najudaljenije ciljeve na zemlji. Time je omogućeno postizanje iznenađenja najvišeg stepena (u strategijskom smislu).

Peto, upotrebom savremenih goriva za motore moguće je znatno povećanje korisnog tereta rakete (bojeve glave), čime se obezbeđuje uspešno

---

M. H. Алешков и И. И. Жуков: *Физические основы ракетного оружия*, Военное издательство, Москва 1965.

Knjiga ima 463 strane. U ovom članku prikazane su samo I i VIII glava.

¹ Visina putanje raketa *Thor* i *Jupiter* dostiže 800 km, a *Atlas-a* i *Minuteman-a* i do 1.300 km. — Prim. M. S.

uništavanje neprijatelja ne samo nuklearnim već i običnim bojevim glavama. Ovaj način omogućuje zamenu bojevih glava (montiranje bojevih glava veće kilotonaže) — s tim da se neznatno promeni težina cele rakete. Pred savremene rakete se postavlja, ističu autori knjige, kao neophodan uslov, mogućnost zamene bojevih glava različite razorne moći, jer su i ciljevi protiv kojih se rakete koriste po svojoj prirodi različiti.

Šesto, relativno prosti lansirni uređaji u pogledu konstrukcije i njihova mala težina omogućavaju široku primenu raketnog oružja u vrlo različitim situacijama.

Sedmo, lansiranje raketa je moguće u svim vremenskim i meteorološkim uslovima (zimi, leti, noću i po kiši).

Osmo, rakete se mogu transportovati vrlo različitim sredstvima — toč-kašima, guseničarima, avionima i podmornicama.

Autori napominju da rakete, osim dobrih strana, imaju i nedostataka, kao što su: velike dimenzije same rakete; mala brzina gađanja raketnih lansirnih uređaja; nedovoljna efikasnost raketa u borbi protiv brzopokretnih ciljeva; složenost proizvodnje i visoka cena koštanja.

Kod savremenih rešenja raketnih sistema ovi nedostaci su u velikoj meri umanjeni, dok su efikasnost i borbena sposobnost povećane.

Zavisno od namene i zadataka koje izvršavaju, rakete se, kao što je poznato, dele na: taktičke, operativno-taktičke, strategijske i rakete koje ulaze u sistem protivavionske i protivraketne odbrane.

Autori ukazuju na to da se taktičke rakete načelno nalaze u formacij-skom sastavu združenih jedinica i dejstvuju neposredno iz borbenog poretka tih jedinica i za njihov račun. Domet ovih raketa kreće se do 150 km.

U grupu taktičkih raketa spadaju:

lake, nevođene rakete, prvenstveno namenjene za borbu protiv tenkova, lansiraju se iz ručnog naoružanja (bazuka novijeg tipa) ili lakih raketno-bestrajnih oruđa;

vođene protivtenkovske rakete;

rakete koje se lansiraju iz lansera sa više usmerača;

rakete koje se lansiraju sa lakih pokretnih lansera (*Little John* i slične).

U operativno-taktičke rakete ubrajaju se one čiji se domet kreće od 150 do 1.000 km. One se nalaze u sastavu samostalnih raketnih jedinica i koriste se za račun krupnih formacija: armije i grupe armija.

U grupu strategijskih raketa ubrajaju se:

balističke rakete srednjeg dometa — od 1.000 do 5.000 km;

interkontinentalne rakete velikog dometa od 5.000 do 10.000 km i više; mogu biti balističke ili krilate.

Operativno-taktičke rakete lansiraju se pomoću pokretnih lansera. Neke rakete iz grupe strategijskih raketa srednjeg dometa takođe se lansiraju sa pokretnih lansera. Interkontinentalne rakete se lansiraju sa stacionarnih baza i specijalnih, dobro utvrđenih, lansirnih uređaja.

U strategijske rakete ubrajaju se i rakete teritorijalne protivavionske i protivraketne odbrane, kao i rakete *Polaris* na nuklearnim podmornicama.

ZADACI KOJI SE RESAVAJU RAKETNIM ORUŽJEM

Taktičke rakete namenjene su za borbu protiv: raketno-nuklearnih sredstava taktičkog značaja, žive sile i tehnike raspoređenih u odbrambenim rejonima — prikupljenih u polaznim rejonima za napad, motorizovanih i tenkovskih kolona, artiljerije, i za rušenje fortifikacijskih objekata.

U stvari, one se mogu koristiti protiv svih ciljeva raspoređenih u taktičkoj i bližoj operativnoj dubini.

Porastom uloge oklopnih jedinica nametnulo se kao neophodno forsiranje razvoja efikasnih protivoklopnih sredstava, u prvom redu vođenih pt-raketa, koje su se do sada pokazale kao efikasne, precizne i pogodne za manevar. Naročito im je velika prednost što mogu da iz dubokih zaklona vode borbu protiv tenkova.

Protivtenkovske rakete su malih razmera. Lako se maskiraju i kao takve pogodne su za primenu u svim terenskim uslovima. Ove njihove osobine učinile su ih osnovnim pt-sredstvom u mnogim armijama, gde su u znatnoj meri potisnule sva ostala.

Najnoviji tipovi pt-raketa, kao što su francuske *SS-11*, *SS-12* (koje se nalaze u naoružanju i drugih zemalja — uglavnom članica NATO-a) i druge, koriste se za borbu i protiv drugih ciljeva.

Za borbu protiv ciljeva raspoređenih u bližoj taktičkoj dubini — do 30 km, pa i više, koriste se nevođene rakete tipa: *Little John*, *Honest John* i njima slične. Za sada su ove rakete, tvrdi se u knjizi, osnovna udarna vatrena snaga savremeno opremljenih divizija i po svojoj moći, ukoliko koriste nuklearne bojeve glave, sto puta prevazilaze vatrenu snagu artiljerijskih divizionara.

Kod taktičkog raketnog oružja usklađeni su relativno veliki domet sa preciznošću, ekonomičnost (jednostavnost u proizvodnji i lansiranju) sa efektom na cilju. Ono poseduje velike manevarske sposobnosti, može relativno lako da se maskira, pa je kao takvo izdržljivo u borbi.

Operativno-taktičke rakete upotrebljavaju se za borbu protiv krupnih ciljeva armijskog i frontovskog značaja. To su obično raketno-nuklearna sredstva, komandna mesta, rejon koncentracije krupnih jedinica, skladišta, aerodromi taktičke i transportne avijacije, isturene baze strategijskih raketa, saobraćajni čvorovi i drugo.

Ovoj klasi raketa pripadaju balističke rakete *Redstone* i *Pershing* (domet do 1.200 km) i krilate rakete *Matador* i *Regulus II* (domet 900 do 1.800 km).

U armijama zemalja-članica NATO koje imaju korpuse, u ovu klasu ubrajaju se i rakete *Corporal* i *Sergeant*, pošto one formacijski pripadaju korpusima.

Jedan od osnovnih zadataka operativno-taktičkih raketa je izolacija bojišta i sprečavanje privlačenja armijskih i frontovskih rezervi. Rakete ove klase mogu se angažovati za izvršavanje svih osnovnih zadataka avijacije, mada one ne mogu da ovu zamene u potpunosti.

Strategijske rakete dele se, kao što je već rečeno, na rakete srednjeg i velikog dometa.

Upotrebu raketa velikog dometa planiraju visoke komande: komanda ratišta i vrhovna komanda. Koriste se prvenstveno protiv objekata raspoređenih u dubini protivnikove teritorije, kao što su: raketne, pomorske i avijacijske baze i veliki industrijski i politički centri, a koji su obično dobro branjeni sredstvima protivraketne i protivavionske odbrane.

Rakete srednjeg dometa koriste se za izvršenje udara po skladištima nuklearnih bojnih glava, saobraćajnim čvorovima, rejonima u kojima se pripremaju vazdušnodesantne operacije, po velikim aerodromima, kao i rejonima u kojima su koncentrisane krupne jedinice.

Najpoznatije rakete velikog dometa ove kategorije (*Thor, Jupiter, Polaris*) mogu da dostignu daljine do 10.000 km. Pored njih postoje i snažnije rakete koje se u stručnoj vojnoj literaturi često nazivaju raketama super velikih daljina (*Atlas, Minuteman, Snark*). Domet im je do 15.000 km pa i više.

Vojni stručnjaci u svetu nastoje danas da razviju sisteme strategijskih raketa koje bi bile »neulovljive« postojećim sistemom protivraketne odbrane. Sada se radi na projektovanju tzv. kosmičkih balističkih raketa koje mogu da lete na vrlo velikim visinama i to po nekoliko dana pre nego što se usmere na odgovarajući cilj.

Međutim, treba takođe imati u vidu da se intenzivno radi na pronalazanju sredstava za borbu i protiv ovakvih raketa. Tako, na primer, vazduhoplovstvu SAD stavljen je u zadatak razvoj protivraketnog sistema, na bazi izvanredno snažnog mikrotalasnog emitovanja, koje treba da neutrališe ili uništi nuklearne bojeve glave raketa na daljinama do 1.600 km. Pomoću ovih talasa izaziva se eksplozija bojnih glava ili pregrevanje (topljenje) vrha rakete i njeno obaranje daleko pre cilja.

Savremene protivavionske, odnosno protivraketne rakete karakterišu ogromne brzine i visine leta, veliki dometi i snažne bojeve glave. Mogućno je njima upravljati u toku leta tako da su vrlo fleksibilne i pogodne za borbu protiv brzopokretnih ciljeva. Njihova upotreba je potpuno automatizovana i mogu se koristiti po svakom vremenu i u svako doba dana. Savremeni sistemi pav-raketa potpuno su potisnuli klasičnu pav-artiljeriju i lovačku avijaciju.

Protivavionske i protivraketne rakete razvile su se u samostalan vid raketa i, zavisno od namene, postale vrlo raznovrsne. Amerikanci, na primer, imaju deset različitih sistema pav-raketa, od kojih su najpoznatiji: *Nike-Hercules, Bomarc, Terrier*.

Pred ovu vrstu raketa postavljaju se sledeći zadaci: borba protiv avijacije na malim i velikim visinama; odbrana trupa na bojištu od balističkih

raketa malog i srednjeg dometa: borba protiv raznih niskoletećih ciljeva i drugih sredstava vazdušnog napada; borba protiv strategijskih raketa svih tipova.

Imajući u vidu značaj i snagu strategijskih raketa, borba protiv njih dobila je izvanredno važan značaj. Neki stratezi u SAD, koji strategijske rakete smatraju oružjem od presudnog značaja, mišljenja su da će uspešna borba protiv njih imati »odlučujuću ulogu« u budućem ratu.

Za borbu protiv strategijskih raketa, ili, bolje rečeno, protiv njihovih bojevih glava, organizuje se poseban sistem protivraketne odbrane (PRO), čiji je zadatak da otkriva i uništava strategijske rakete koje nose termonuklearne bojeve glave, i to na relativno velikom odstojanju od cilja koji se štiti.

Danas postoji mišljenje da u sistemu PRO treba koristiti rakete sa bojevim glavama jačine do 20 KT. U tom sistemu izvanredno važnu ulogu igraju sredstva otkrivanja i prihvatanja raketa. Težnja je da se rakete što pre otkriju, a najbolje je ako se to postigne još u momentu lansiranja. Tada se dobija više vremena za njihovo praćenje i pravovremeno aktiviranje celog sistema, čime se umanjuje ili potpuno otklanja mogućnost iznenađenja.

Otkrivanje raketa na putanji vrši se pomoću sledećih metoda: na bazi isijavanja energije pri radu motora (elektromagnetno, svetlosno, infracrveno, zvučno); na bazi uznemirenja sredine kroz koju raketa leti (uznemirenje u elektromagnetnom i gravitacionom polju zemlje i u atmosferi).

U svim slučajevima prednost se daje radarskim sredstvima otkrivanja raketa.

U najnovije vreme intenzivno se radi na pronalaženju novih metoda borbe protiv balističkih raketa, kao što su:

izazivanje eksplozije rakete na putanji putem elektromagnetnih talasa na velikom odstojanju od branjenog objekta ili stvaranjem za rakete neprobojnih oblaka od sitnih čestica (peščanih ili metalnih);

skretanje rakete sa određene putanje pomoću snažnih uskih snopova radio-talasa ili struje čestica visoke energije;

pretvaranje nuklearnog i termonuklearnog eksplozivnog punjenja u neeksplozivnu materiju putem elektromagnetnih zračenja ili primenom specijalnih sredstava — »reflektora antimaterije«.

Radovi na ovim novim antiraketnim sistemima odvijaju se u strogoj tajnosti, tako da se o njima malo zna. Međutim, skoro je sigurno da su takvi sistemi razvijeni i da su već u upotrebi.

ZAHTEVI KOJI SE POSTAVLJAJU PRED RAKETE RAZLIČITE NAMENE

Pred rakete uopšte, kao borbena sredstva, postavljaju se strogo određeni zahtevi:

njihovo do maksimuma efikasno dejstvo na cilju;

siguran rad svih mehanizama raketnog sistema, kao i besprekoran rad pojedinih agregata;

jednostavnost sistema sa gledišta konstrukcije, tehnologije i eksploatacije;

mogućnost serijske (lančane) proizvodnje raketnog sistema;

mogućnost pouzdanog i dugog čuvanja svih elemenata raketnog sistema, a u prvom redu samih raketa kako bi se mogle stvoriti neophodne rezerve;

izdržljivost sistema prilikom transporta;

pouzdanost funkcionisanja sistema u momentu lansiranja.

a) Taktičke rakete

Velika brzina gađanja. Ovaj zahtev je za ovu vrstu raketa od prvorazrednog značaja zbog toga što su one namenjene za neposrednu podršku jedinica, što treba da izvrše zadatak za ograničeno, najčešće vrlo kratko vreme, što moraju brzo da zauzimaju borbeni položaj i što vrlo često treba da dejstvuju protiv ciljeva koji se iznenadno pojavljuju.

Mala razmera i težina rakete i lansera. Ovaj zahtev proističe iz karakteristika izvođenja savremenih dejstava koji imaju visoko manevarski karakter.

Visoke manevarske sposobnosti raketnih jedinica nužne su zbog karakteristika vođenja savremenih borbenih dejstava. Postižu se uvođenjem lansera na guseničnim šasijama koje im omogućavaju dobar manevar po besputnom zemljištu.

Visoka preciznost gađanja nameće se kao zahtev zbog toga što taktičke rakete najčešće dejstvuju po ciljevima malih razmera. Preciznost, kao karakteristika taktičkih raketa, naročito je važna kod raketnih oruđa koja imaju samo jedan usmerać.

Pogodnost za transport. Savremeni rat, koji je po svojoj prirodi dinamičan, traži brzo i lako transportovanje raketnog oružja.

Autori ističu da Amerikanci, na primer, pristupaju formiranju armijskih korpusa strategijske namene koji bi bili sposobni da u svakom momentu (neprestana, potpuna bojeva gotovost) stupe u dejstvo, bilo u slučaju malih sukoba ili sveopšteg rata. Ovakve jedinice moraju biti opremljene raketnim oružjem visokih transportnih mogućnosti, zbog čega Amerikanci i teže njegovom osposobljavanju za vazdušni transport. Poznato je, na primer, da se njihovi raketni sistemi: *Little John, Honest John, Corporal, Sergeant* i drugi mogu transportovati vazdušnim putem.

Domet taktičkih raketa se za sada još meri desetinama kilometara, mada se teži njegovom povećanju, s tim da to ne bude nauštrb drugih kvaliteta. Motori im obično upotrebljavaju čvrsto gorivo i pogodni su za kori-

šćenje. Bojeve glave mogu da budu obične i nuklearne. Primena nuklearnih bojevih glava zahteva duže i temeljitije pripreme.

b) *Rakete operativno-taktičke namene*

Brzina gađanja kod njih igra neobično važnu ulogu kako bi se što više skratilo vreme priprema za lansiranje. Danas su u upotrebi mnogi pribori koji omogućavaju da i ljudstvo sa nižim kvalifikacijama može obavljati neposrednu kontrolu pred lansiranje rakete i to za kratko vreme. Operator, na primer, koji vrši kontrolu sistema, uključuje kontrolni pribor, koji odmah pokazuje (raznim signalima i indikatorima) gotovost rakete za lansiranje, odnosno otkriva neispravnost pojedinih agregata.

Brzina leta treba da bude velika zbog toga da raketa na putanji ne bi bila presretnuta antiraketama. Već sada brzina leta ovih raketa je znatna. Tako, na primer, raketa *Redstone* leti brzinom od 6.000 km/čas, a brzina leta ostalih raketa ove kategorije još je znatno veća.

Daljina gađanja za ovu kategoriju raketa kreće se između 150 i 1.000 km. Ovakav dijapazon daljina uslovljen je zadacima koje rešavaju združene jedinice naoružane ovim raketama.

Preciznost gađanja treba da se kreće u određenim granicama, ali se ona u velikoj meri kompenzira posedovanjem snažnih nuklearnih bojevih glava.

Manevarske sposobnosti u vezi su sa potrebom visokog tempa napredovanja u savremenim uslovima. Smatra se da i ova kategorija raketa treba da je pogodna za brzu promenu vatrenih položaja i za transportovanje vazдушnim putem.

Donedavno motori ovih raketa su koristili tečno gorivo, što je same rakete činilo glomaznim i teško pokretljivim, a naročito im je bila smanjena brzina gađanja (pripreme za lansiranje trajale su dugo). Međutim, savremene rakete ove kategorije imaju motore koji koriste čvrsto gorivo. Tipičan njihov predstavnik je američka raketa *Pershing*, koja ima dvostepeni motor sa smešom čvrstog goriva, a postiže domet od 800 do 1.200 km.

Sistem vođenja treba da je pouzdan, da obezbeđuje sigurno vođenje rakete po programiranoj putanji, kao i korigovanje leta na njoj, jer i pored najpreciznijih izračunavanja može da dođe do dejstva nepredviđenih faktora.

Rakete operativno-taktičke namene prvenstveno koriste nuklearne i termonuklearne bojeve glave.

c) *Rakete strategijske namene*

Konstruktorima raketa ove kategorije postavljaju se daleko stroži zahtevi u odnosu na ranije razmatrane rakete.

Bojeva gotovost kod njih mora da bude vrlo visoka, a vreme za pripremu lansiranja minimalno. Ovo se postiže na taj način što se ove rakete lansiraju sa stacionarnih položaja na kojima je obezbeđeno duže čuvanje

rakete na lansirnoj rampi, dok je ceo proces pripreme, provere i samog lansiranja automatizovan.

Brzina leta kod raketa ove kategorije treba da je vrlo velika i da iznosi 15.000—25.000 km/čas. Ovo je potrebno radi postizanja punog iznenađenja i umanjivanja efekta antiraketnog dejstva. Maksimalno vreme leta ovih raketa ne bi trebalo da je duže od 15 do 30 minuta. Interkontinentalne rakete tipa *Titan*, *Atlas* i *Minuteman* lete brzinom oko 25.000 km/čas.

Sistem lansiranja, kao što je već napomenuto, treba da obezbeđuje brz i neometan rad posluge. Po pravilu se ove rakete lansiraju sa »čvrstih baza«, tj. stacionarnih — pravovremeno pripremljenih. S obzirom na to da se položaj baza mora čuvati u strogoj tajnosti, one se izgrađuju u malo naseljenim rejonima, besputnim planinskim predelima i pustinjama.

Da bi se sačuvala tajnost položaja ovih raketa i neprijatelju onemogućilo da ih uništi iznenadnim termonuklearnim udarima, koriste se pokretni položaji, takozvane pokretne raketne baze. To su, u stvari, instalirani raketni sistemi (oprema za lansiranje, kontrolu, vođenje i sve ostalo) na železničkim šinama, tako da mogu često (po određenom planu) da menjaju položaj. Ovako su organizovane baze, ističu autori, kod sistema *Minuteman*.

Pokretljivost i pogodnost za transport. Ovaj zahtev se ne postavlja u tako oštroj formi kao kod ranije razmatranih kategorija raketa, ali on postoji i na tome se insistira. Neobično je važno da i ovi raketni sistemi ne budu glomazni, već da se mogu brzo aktivirati radi postizanja iznenađenja. Zbog toga kod najnovijih raketa ove kategorije motori koriste čvrsto gorivo.

Kod ovih sistema neophodno je obezbediti njihovo pouzdano funkcionisanje u svim prilikama i u svakom momentu.

Sistem vođenja kod strategijskih raketa obično je inercijalni, koji se teško ometa.

Bojeve glave kod ovih raketa su vrlo snažne i njihova jačina se kreće oko 3 do 5 megatona. Koriste se takođe i hemijsko-biološke glave. Rakete ove kategorije namenjene su za tučenje velikih prostora.

d) Antirakete

Visoka bojeva gotovost je najoštrij zahtev koji se postavlja pred ovu vrstu raketa. Smatra se da pripreme za lansiranje ne smeju da traju duže od 1 do 3 minuta. Ovo se postiže na taj način što je rukovanje ovim sistemima maksimalno automatizovano.

Brzina leta, takođe, igra izvanredno važnu ulogu kod ovih raketa jer je njihova namena da presreću i dostižu rakete koje i same lete ogromnim brzinama. Velika brzina antiraketa mora biti obezbeđena na celoj putanji njihovog leta.

Domet antiraketa treba da obezbedi uništavanje neprijateljevih raketa na odstojanju koje garantuje bezbednost branjenog objekta. Otuda se teži da njihov domet bude što veći.

Pouzdanost dejstva se postavlja kao zahtev da bi se sa sigurnošću uništio cilj.

Sistem vođenja mora biti siguran. U primeni su sledeći sistemi: tele-dirigovanje, samonavođenje i kombinovano vođenje.

Bojeve glave antiraketa treba da obezbede sigurno uništavanje ciljeva za koje su ove rakete namenjene. Antirakete namenjene za borbu protiv strategijskih raketa imaju termonuklearne bojeve glave jačine nekoliko megatona. Za borbu protiv ostalih raketa koriste se nuklearne, pa i klasične bojeve glave.

Pokretljivost i pogodnost za transportovanje ne postavljaju se kao naročito oštri zahtevi, naročito za antirakete teritorijalne odbrane koje se lansiraju sa stacionarnih baza.

Antirakete ranijih modela imaju motore sa tečnim gorivom. Najnovija rešenja predviđaju čvrsto gorivo.

M. St.

PSIHOLOŠKA RAZMATRANJA O RUKOVOĐENJU U ARMII

Izdanje Vojnoizdavačkog zavoda »Vojne biblioteke — naši pisci«, autor general-potpukovnik sanitetske službe dr Tomislav Kronja, Beograd 1966. godine. Knjiga ima 132 strane, a cena joj je 6 n. dinara.

Oduvek su se starešine interesovale za svoje potčinjene, nastojeći da proniknu, nekad više, nekad manje, kako se to kaže, u njihovu dušu, da bi im sagledale stremljenja, mišljenja, sklonosti, mane, izopačenosti i druge karakteristike. Pri tome su uvek imali isti cilj: aktivnim uticajem do maksimuma razviti kod potčinjenih sve njihove dobre osobine, a nedostatke otkloniti ili ih bar svesti na minimum. Svaki starešina koji je u ovome uspeo ostvario je u svojoj jedinici visok borbeni moral, čvrstu disciplinu i zavidnu visinu obuke.

Međutim, sve do I svetskog rata psihološko osmatranje i uticaj bili su najčešće spontanog i stihijnog karaktera, da bi tek u II svetskom ratu, a naročito posle njega, postali predmet sve sistematičnijeg i organizovanijeg proučavanja i primenjivanja. Do toga je došlo zato što savremeni rat zahteva veoma detaljnu i naučnu studiju čoveka da bi se ne samo razumele njegove reakcije u borbi, već i na njih uticalo. To postiže vojna psihologija, nova grana psihologije odraslih, čiji je prvenstveni cilj podizanje borbenog morala i psihološke otpornosti čoveka u ratu.

Razlog što se danas psihologiji u armiji poklanja tolika pažnja treba tražiti u činjenici da je rat (a i mirnodopske pripreme) postao izuzetno složen ne samo zbog veoma velikog broja raznovrsnog naoružanja i njegove strahovite ubitačne i rušilačke snage već i zato što u njemu učestvuje celokupno stanovništvo sa svim svojim materijalnim dobrima. Takav rat pred rukovođenje i komandovanje postavlja zadatke i probleme kakve ranije ni izbliza nije nametao, a posebno će psihički opteretiti ljude koji bi u njemu učestvovali. Zato se u svim armijama insistira na tome da starešina mora raspolagati ne samo vojnim, političkim i opštim znanjima već i psihološkim. Drugačije rečeno, neophodno je spojiti visok nivo opšteg i profesionalnog znanja i veštine sa poznavanjem potčinjenih i brigom za njih.

Dosadašnja praksa pokazala je, a i karakteristike eventualnog rata, da je odnos pretpostavljenog prema potčinjenima centralno pitanje rukovođenja u armiji, jer se dobro sagledala, kao nikad ranije, istina da ratove vode, gube ili dobijaju u prvom redu ljudi koji u njima učestvuju, kao i da se čovekom može rukovoditi ako on to želi.

U svakoj armiji uočena je važnost rukovođenja, pa je sve učinjeno da se starešine i raznim oznakama izdvoje od potčinjenih. Međutim, ako se problem svede na spoljne znake, to će biti samo pusta forma, jer sadržinu mogu dati jedino kvaliteti starešine.

Knjiga generala Kronje, iako nema pretenzija da obradi sva pitanja rukovođenja već samo ona sa kojima se starešina najčešće susreće, sasvim

je uspeo napor koji će pripomoći da se znanstveni nivo, naročito mlađih starešina, i na ovom važnom polju njihovog stručnog uzdizanja, podigne na još viši stepen.

U početku knjige podvučeni su *Uloga i značaj efikasnog rukovođenja u armiji* i to tako što su razmatrane razlike u rukovođenju uopšte u kapitalističkom i socijalističkom društvu, s tim da su podvučeni značaj i nužnost rukovođenja i u socijalizmu. Zatim se prelazi na armiju i ukazuje naročito na tzv. unutrašnji faktor — lične sposobnosti rukovodioca, i spoljni faktor — kolektiv, a potom tretira individualno i kolektivno rukovođenje.

Zapaženo mesto zauzima stav da rukovodilac ne može ispoljiti sasvim pozitivan uticaj na kolektiv ako na probleme ne gleda i sa stanovišta potčinjenih. A to će postići, pored ostalog, ako za njih i njihov život pokazuje živo interesovanje, odnosno ako se lako saživljava sa načinima mišljenja i osećanjima koja su drukčija od njegovih.

U metodu rukovođenja ne sme biti, ni minimalno, improvizacije i ne-stručnosti, jer bi u tom slučaju rukovođenje trošilo više vremena i energije no što je stvarno potrebno, često bi remetilo dobre međuljudske odnose, dovodilo do zakašnjanja odluke, a što bi sve imalo ozbiljne posledice.

Od psiholoških faktora u radu i ponašanju ljudi posebno mesto zauzimaju motivi (urođeni, socijalni, personalni, itd.) i njihovi sukobi — tzv. konflikti. Pošto je čitaoca upoznao s njima autor izvlači zaključak koji bi u najkraćim crtama bio: postizanje ciljeva, odnosno savlađivanje prepreka, najviše zavisi od ličnosti čoveka.

Psihologija rukovođenja grupom (četom i nižim jedinicama) može se zasnivati jedino na individualnom prilaženju vaspitaniku a nikako na »mehanizovanju volje«. Pri tome treba imati na umu da iako se grupa sastoji od pojedinaca, ona ipak ne predstavlja njihov jednostavan zbir, već mozaik različitih želja, interesa, sposobnosti itd., pa je dužnost vaspitača da konačnom sumacijom i integracijom, sažimanjem svih ličnih karakteristika pojedinaca stvori jedinstven potencijal. Veština je, dakle, u poistovećivanju individualnih interesa opštim. To će komandir postizati razvijanjem kod boraca osećanja pripadnosti jedinici, stvaranjem »mi osećaja« koji se uglavnom i ogleda u tome što komandir zajedno s grupom čini jednu socijalno-psihološku i moralno-političku celinu. Kompaktnosti grupe mnogo doprinosi socijalna kontrola unutar nje, zasnovana isključivo na zdravoj kritici, zatim tzv. grupni nivo kroz koji grupa stvara više nivoe aspiracije.

Svi ti unutarnji faktori kompaktnosti, koji se formiraju u samoj grupi ili nastaju pod uticajem dobrog rukovođenja, čine da se pojedinac prilagodi celini, a da pri tome ne izgubi svoju individualnost i sigurnost.

Komandir mora takođe voditi računa o moralno-psihološkim elementima tradicije i nastojati da grupa prihvati vojničke društveno-moralne norme. Posebno veliki uspeh postići će ako kao ličnost postane ideal grupe. Zato komandir mora, pored ličnih kvaliteta, prednjačiti i ličnim primerom i to ne samo u moralno-etičkom smislu, već i svojim psihološkim kvalitetima: karakterom, emocionalnim, vojnim i drugim pozitivnim osobinama.

Nema savremene armije u kojoj se ne insistira na podvrgavanju volje potčinjenih, ali i na poštovanju svake zdrave odluke, pa je zato *Pitanje subordinacije, discipline i inicijative u rukovođenju* od posebne važnosti.

Disciplini je poklonjeno dosta prostora u knjizi i podvučeno da u obzir dolazi samo svesna disciplina, a kakva će ona biti zavisice od karaktera armije i shvatanja njenih ciljeva, od posebnog prilazjenja i odnosa prema potčinjenima u političkom, psihološkom i pedagoškom pogledu.

Što se tiče inicijative, autor smatra da je ona danas, iako u armiji postoje pravila, propisi, naredbe i zapovesti, s obzirom na karakter savremenog rata, dobila izuzetno važno mesto.

Subordinacija, disciplina i inicijativa usko su povezane i nikako ne protivureče jedna drugoj, s tim što volja i svest odlučujuće utiču na njih. Ovakav stav je u skladu s našim društveno-ekonomskim sistemom iz kojeg proizilazi i armija.

Komandir kao starešina, nastavnik i vaspitač nalazi se u veoma delikatnom položaju i tu se na prvom mestu ispoljava njegov uticaj na potčinjene. On se služi pedagoškim isticanjem svega onoga što je dobro kod pojedinaca i kolektiva, zatim ubeđivanjem i pohvalama, a najmanje represivnim merama. Da bi potčinjeni radili kako treba, dužan je da ih nauči svemu onome što će docnije zahtevati od njih. I ovde je neophodno drugarstvo i poštovanje ličnosti. Rukovodilac mora uvek imati na umu da uspeh obuke ne zavisi samo od njega, već i od potčinjenih i moralno-političkih osobina jedinice.

U ovom delu knjige čitalac će se susresti sa elementima pedagoške psihologije.

Razrađujući psihološke probleme, autor prvo iznosi funkcije koje sačinjavaju rukovođenje (planiranje, organizovanje, naređivanje, koordinacija i kontrola), a potom nužnost da se vojni rukovodilac, postavljen redovnim putem, »nametne« potčinjenima svojim visokim sposobnostima tako da ga ovi prihvate kao izabranog.

Postoji više metoda rukovođenja (naređivanjem, ubeđivanjem, paternalizmom), a stil može biti autoritativan ili demokratski.

Da bi se rukovođenje ocenilo kao uspešno, potrebno je da grupa postiže dobre rezultate i da u njoj vlada povoljna socijalna atmosfera, koju karakterišu kohezija i radni moral organizacije.

Uspeh u stvaranju jedinstva shvatanja, nalaženje zajedničkih rešenja za akciju, itd. zavise mnogo od psihološke ličnosti starešina.

Rukovodilac se ne rađa, već stvara, a njegovi uspesi zavise i od organizacije kojom rukovodi. On se mora čuvati ne samo fizičkog drila, koji je danas, bar kao masovna pojava, prošlost, već i psihičkog.

Zatim se u knjizi obrađuju činioци koji podstiču čoveka na rukovođenje (afirmacija ličnosti, dominacija nad ljudima), kao i razlozi zašto neki ljudi ne žele da budu rukovodioci.

Postavljanje plana je, takođe, funkcija rukovođenja, a sa psihološkog gledišta važno je razlikovati obim i vrste planskih zadataka.

Kontrola izvršenja zadataka, zajedno s drugim elementima, čini jedinstvenu funkcionalnu celinu rukovođenja. On ima i obrazovnu i vaspitnu ulogu, a u prvom redu treba da bude takva da navodi potčinjene da sami

sagledaju svoje greške. To se postiže elementima konstruktivne kontrole: prikupljanjem informacija, procenom situacije i korektivnim akcijama. Zatim se obrađuju vrste i oblici kontrole, kao i metodi: referisanje, radni sastanci, grupni i ekipni obilasci. Metod javnosti, za sada veoma korišćen u građanstvu, izgleda da se može, a ponekad čak i mora, da primeni i u armiji, naročito kad su u pitanju naučnoistraživački rad, neki problemi nastave, itd.

Međutim, da bi kontrola dala rezultate neophodno je stvoriti plan rada koji će ljude motivisati na zalaganje. U tom slučaju otpašće nepoželjno sprovođenje zadataka prinudom.

Ako se želi da bilo koji metod kontrole bude efikasan, on mora bazirati na sledećim principima: uniformnosti, komparacije, korisnosti i odstupanja.

U ovom odeljku tretira se i samokontrola, mada je njoj, s obzirom na njenu izuzetnu važnost, poklonjeno malo pažnje.

Evidencija i statistika kao elementi rukovođenja daće dobre rezultate samo tada ako su dobro planirane, racionalne, verodostojne i ako služe postavljenim zadacima. One su osnovni preduslov planiranja.

Takođe treba znati čitati i koristiti podatke i uočiti važnost kadrova koji rade na statističkoj obradi problema ili pojava.

Priprema, organizacija i vođenje sastanka ili konferencije su odraz kolektivnog i demokratskog rukovođenja. I ovde je ukazano na to koliko je važno, bez obzira što će odluke kolektiva biti motiv za akciju, da starišina sastanak »drži u ruci«, tj. da iz njega izvlači maksimum, a da istovremeno onemogućiti sve ono i sve one koji ne bi konstruktivno delovali.

Poslednji odeljak knjige bavi se problemom: *Zašto se ljudi različito ponašaju na sastanku ili konferenciji?* Usklađivanje pravilnih odnosa i aktivno učestvovanje na sastanku i uspešno obavljanje funkcije rukovodioca sastanka zavisi od emocionalne stabilnosti ličnosti koje čine grupu na sastanku. Emocija često predstavlja motive aktivnosti i reguliše skladnost reagovanja jedne ličnosti prema drugoj, a emocionalnu zrelost čine intelektualna, socijalna i psihološka (emocionalna) komponenta.

Uspeh sastanka zavisi i od učesnika, tj. da li su adekvatne ili neadekvatne ličnosti.

Zatim autor daje tipove rukovodilaca — prema psihološkoj teoriji i praksi i načinu rada. Učesnici i rukovodioci sastanka mogu biti: emocionalno stabilne ili nestabilne ličnosti, osetljive, paranoidne, depresivne i agresivne, zatim brbljive, svadljive, mirne, cinične, sveznajuće, nezanteresovane, konstruktivne.

Sastanci mogu biti različiti: radi informisanja, sticanja mišljenja, razvijanja ideja i utvrđivanja postupka, radni, radi usklađivanja interesa, slobodni. No, bez obzira na vrstu, treba bezuslovno izbegavati rasplinjavanje i odugovlačenje sastanka, koji se nikako ne sme završiti bez zaključka. Takođe se insistira da svaki sastanak bude vaspitan.

Posebno treba istaći da je autor uspešno sproveo kroz celu knjigu istinu da se psihološke osobine i karakteristike ljudi jedino mogu zasnivati na

društveno-ekonomskim uslovima života, određenom društvenom uređenju i odnosima u njemu, vaspitanju, a ne na biološkim uslovima, rasnoj pripadnosti — kako to čine neki buržoaski psiholozi. Razrađujući lik i način rada rukovodioca, autor — dr Kronja posmatra i njega i one kojima rukovodi kao dva podjednako važna činioca, a ne kao, na primer, Norman Kouplen, koji je za moto svoga članka »Psihologija i rukovođenje« uzeo: »Armija jelena koju predvodi lav bolja je od armije lavova koju predvodi jelen«.

Na kraju, nekoliko reči o tome šta smo još želeli da nam ova korisna knjiga pruži, a ona to nije. Na primer, svesnoj disciplini poklonjeno je, s pravom, dosta pažnje, ali nije dovoljno i jasno objašnjeno, s psihološke tačke gledišta, kako se ona ostvaruje — šta se tada događa u vaspitaniku. Takođe nije ukazana razlika između svesne discipline, kakva je bila, na primer, kod naših partizana, i »svesne« discipline nemačkog vojnika. Ili, na primer, nije data razlika između svesne discipline u armiji današnjih kapitalističkih i socijalističkih država. Čitalac bi, isto tako, želeo da mu autor objasni šta se događa sa vojnikom, u njegovoj psihi, kad se sa njim postupa metodima psihologije u kojima vladaju idealistički odnosno materijalistički zakoni.

Kaznu je autor, jasno, osudio i nastoji da se ona koristi kao poslednje sredstvo, ali pri tome nije detaljno analizirao kako se ona odražava na psihu kažnjenog u slučaju pozitivne ili nepravilne primene.

Takođe se zapaža da autor nije dovoljno poklonio pažnju problemima prema njihovoj važnosti; otuda je i došlo do toga da je više prostora posvećeno konferenciji i sastanku no, na primer, subordinaciji, samokritici i sl. Isto tako nam se čini da su razmatranja iz mirnodopskog života, u neku ruku, preovladala u odnosu na probleme koje borba nameće.

Autor se namerno ne služi primerima, pa ni iz naše prakse, jer smatra da će čitalac moći da ih pronade i sam u sopstvenoj jedinici ili ustanovi. Pa ipak, po našem mišljenju, primeri nikad nisu suvišni, pogotovu za ovakvu knjigu koja treba najpre da bude prihvaćena od strane novih, mladih starešina, bez životnog i starešinskog iskustva. To nikako ne znači da knjiga dr Kronje neće biti korisna i zanimljiva starešinama svih profila. Da takomislmo daju nam za pravo kako velika stručnost autora tako i njegovo bogato iskustvo iz života i prakse.

R. Đ.

- Pukovnik Božo Šašić: *Društveno-politička aktivnost starešina*
Pukovnik Nikola Borić: *Pokretljivost oklopnih jedinica van puteva*
Vojnikovo popodne — diskusija (učestvuju: general-major Aco Vukotić,
pukovnik dr Zdravko Kolar i pukovnik Milan Daljević)
Pukovnik Stevo Sunajko: *Rukovođenje obukom i radom u četi*
Major Ibrahim Begić: *Podizanje šatora zimi*
Milan Miladinović: *Drugarstvo — veoma važna osobina boraca naše re-
volucije*
Potpukovnik Jovo Radovanović: *Neki primeri lukavstva iz NOR-a*
General-major Jovo Bogdanović: *Likovi ratnika: Staniša Opsenica*
Pored ovoga, *Vojni glasnik* u ovom broju donosi prikaze članaka iz inostranih armija, taktičko-tehničke i druge novosti, kao i rubriku »Rešavanje zadataka«.

VAZDUHOPLOVNI GLASNIK Br. 1/1966.

- Potpukovnik Miladin Zečević: *Taktičko opravdanje niskog leta pri lovačko-
-bombarderskim dejstvima*
Potpukovnik Miloš Sinobad: *Izviđanje raketnih jedinica zemlja-zemlja*
Potpukovnik Zoran Teodorović: *Neke uslovnosti zajedničkih dejstava LA
i RJ u sistemu PVO teritorije*
Dipl. inž. Nikola Marcikić: *Kočnice avionskih točkova i mogućnosti auto-
-matskog kočenja*
Potpukovnik Stane Vrhunc: *Karakteristični izvori radio-smetnji na avionu*
Pukovnik dr med. Rade Podanin: *Sanitetska evakuacija helikopterima*
Pukovnik Dušan Gabrijelčić: *Uloga nastavnika u vaspitanju radnih navika
i razvijanju interesa za učenjem u pitomaca*
Pored ovoga, *Vazduhoplovni glasnik* u ovom broju donosi prikaze članaka
iz stranih RV, vesti i novosti, kao i bibliografiju naših knjiga i časopisa.

MORNARIČKI GLASNIK Br. 1/1966.

- Kapetan b. broda Stevan Žutić: *Pomorski desant u napadnoj operaciji KoV
na primorskom krilu*
Pukovnik u penziji Đuro Ivanišević: *Procena vazduhoplovno-pomorske si-
tuacije* (sadržaj i neki aspekti)
Potpukovnik Karlo Babić: *Maskiranje i maskirna vještina u borbenim dej-
stvima pomorskih snaga u II SR*
Kapetan I klase Radovan Kotarac: *Kibernetika i primena automatiza-
cije u RM*
Pored ovoga, *Mornarički glasnik* u ovom broju donosi i rubrike: »Iz naše
pomorske prošlosti«, »Odzivi i diskusije«, »Iz vojnopomorske literature«, »Iz nau-
uke i tehnike«, »Vesti i novosti« i »Biibliografija«.

VOJNOISTORIJSKI GLASNIK Br. 5/1965.

- Potpukovnik Miroslav Stepančić: *Nemačka ofanziva »Prolom oblaka« (I i
II etapa)*
Kapetan b. broda Milan Rapajić: *Ličko Petrovo Selo u prve dve godine
NOR-a*
Božidar Simović: *Osnivanje Vojne akademije u Srbiji*
Ljubiša Čurgus: *»Vazduhoplovstvo u NOR-u Jugoslavije«*
Dr Dušan Živković: *Jovo Mihaljević, »Živi zapisnici«*
Potpukovnik Gorčin Raičević: *Arhivski fondovi nemačkih jedinica u Arhivu
Vojnoistorijskog instituta*
Pored ovoga, *Vojnoistorijski glasnik* u ovom broju donosi i Bibliografiju
jugoslovenske istoriografije 1960/1964, knjige, kao i Bibliografiju strane istorio-
grafije o drugom svetskom ratu.

General-major Branko Perović: *Dejstva 4. i 5. divizije 1. bosanskog korpusa NOVJ u operaciji »Vajs I«*

Potpukovnik Miroslav Stepančić: *Nemačka ofanziva »Prolom oblaka« (III etapa)*

Potpukovnik Vitomir Grbac: *Prilog proučavanju iskustva iz obrade Zbornika dokumenata i podataka o narodnooslobodilačkom ratu jugoslovenskih naroda*

Dr Gavro Škrivanić: *Postupak sa zarobljenicima u srednjevekovnoj Srbiji, Bosni i susednim zemljama*

Pored ovoga, *Vojnoistorijski glasnik* u ovom broju donosi i rubriku »Kritike i prikazi«, zatim Bibliografiju jugoslovenske istoriografije 1960/1964, knjige, kao i Bibliografiju strane istoriografije o drugom svetskom ratu. Na kraju je dat i sadržaj članaka objavljenih u *Vojnoistorijskom glasniku* u toku 1965. godine.

VOJNOSANITETSKI PREGLED Br. 1/1966.

Potpukovnik dr Božidar Birtašević, major dr Milorad Tomašević, major dr Božidar Pejušković, pukovnik dr Halim Bičakčić, kapetan dr Branislav Popović, kapetan I kl. dr Branislav Petrović: *Neki uticaji vojničke sredine na zdravstveno stanje vojnika u toku služenja roka*

Kapetan I klase dr Boris Grabarić, potpukovnik dr Dragoljub Pantelić i pukovnik prof. dr Emanuel Vajs: *Adaptacija organizma na traumatu*

Docent dr Bogdan Graovac: *Naši rezultati lečenja apscesa pluća kortikalne lokalizacije*

Potpukovnik dr Vojislav Čosić: *Akutna trovanja benzinom*

Pukovnik docent dr Marjan Bervar, pukovnik dr Marijan Južnič, potpukovnik dr Nikola Bojanić i kapetan dr Dragoslav Mitrović: *Savremeno lečenje akutnog pankreatitisa*

Potpukovnik mr ph. Miodrag Dinić, docent dr Blanka Bobarević i poručnik mr ph. Ivan Antonov: *Kolorimetrijska metoda za određivanje novokainhidrohlorida u smeši sa adrenalinom, odnosno korbazilom*

Dr Petar O. Ganz, prof. dr Jovan Tucakov i veterinar Mirjana Jović: *Fitocidni bilja u medicini*

Pukovnik dr mr ph. Zlatko Binenfeld: *Novi nervni bojni otrovi*

Kapetan dr Slobodan Trifunović: *Okupljanje dobrovoljnih davalaca krvi u jedinicama JNA*

Pored ovoga, *Vojnosanitetski pregled* u ovom broju donosi i rubrike: »Izabrana kliničko-patološka analiza«, »Kazuistika«, Kongresi i konferencije«, »Prikazi knjiga« i »Referati«.

VOJNOSANITETSKI PREGLED Br. 2/1966.

Major dr Dragoljub Petrović: *Rezultati ispitivanja profesionalnih oštećenja kod jedne grupe radio-telegrafista*

Pukovnik docent dr Đorđe Heneberg, major dr Tihomir Jovanović, pukovnik dr Rade Pođanin i poručnik dr Milorad Antić: *Povodom izolovanja virusa influenze tipa C u jednom vojnom kolektivu za vreme epidemije sindroma gripa neobjašnjene etiologije*

Potpukovnik dr Božidar Birtašević, dr Spasoje Rانيتović, major dr Milan Bastašić, kapetan dr Dragiša Dinić, dr Slobodan Ducić, dr Radmila Marić, dr Mirjana Jelić-Obradović i dr Vito Kecman: *Hidrična epidemija infektivnog hepatitisa u Bosanskom Petrovcu 1963/1964. godine*

Docent dr Branko Radulović: *Desetogodišnja iskustva u lečenju preloma u predelu vrata butne kosti*

Pukovnik docent dr Gojko Kapor: *Osvrt na članak: Neki uticaji vojničke sredine na zdravstveno stanje vojnika u toku služenja roka*

Pukovnik dr Stanislav Piščević: *Hirurško lečenje varikoznih vena donjih ekstremiteta*

Pukovnik dr R. Pođanin i dr Z. Đorđević: *Dosadašnja saznanja o biološkim efektima radarskog zračenja*

Potpukovnik mr ph. Eliezer Katan: *Mogućnosti obezbeđenja sanitetskim materijalnim sredstvima za ratne potrebe*

Potpukovnik dr Miodrag Kušić, pukovnik prof. dr Stanimir Tošić, potpukovnik dr Mihajlo Đuknić, potpukovnik dr Nikola Bojanić i pukovnik docent dr Miodrag Jašović: *Regionalni ileitis (Crohnova bolest) praćen akutnim sindromom rđave apsorpcije*

Pored ovoga, *Vojnosanitetski pregled* u ovom broju donosi i sledeće rubrike: »Prikazi knjiga«, »Kongresi i konferencije« i »Referati«.

VOJNOTEHNIČKI GLASNIK Br. 2/1966.

Pukovnik Ilija Stanković: *Organizacija remonta radarsko-računarskih sredstava*

Pukovnik Borivoj Mirkov, potpukovnik Celestin Grabar i major Vinko Bilić: *Održavanje vanbrodskih motora*

Milan Tešić, dipl. inž.: *Ekonomične metode pobijanja šipova i talpi*

Kapetan Tomislav Mišić, dipl. inž.: *Eksperimentalno određivanje položaja težišta vozila*

Poručnik u rez. Radisav Drobnyak: *Konstruktivske dimenzije alata za savijanje*

Poručnik Anton Bratuž, dipl. inž.: *Opravljanje hladnjaka motornih vozila*

Kapetan Vladan Šljivić, dipl. inž.: *Tunel — diode*

Major Rudolf Peteh: *Primena osciloskopa KO 7—2/59 pri ispitivanju (merenju) tehničkih sredstava veze*

Major Jože Colarić: *Dubinski metalni detektor*

S. P. Kiselev i J. V. Čuev: *Rasturanje raketa*

Pored ovoga, *Vojnotehnički glasnik* u ovom broju donosi naučne i tehničke novosti i zanimljivosti iz inostranih časopisa, kao i neke zanimljivosti iz domaćih časopisa.

VOJNOTEHNIČKI GLASNIK Br. 3/1966.

Pukovnik Franc Črnugelj: *Mehanizacija u skladištima i magacinima*

Pukovnik Ilija Jovanović, dipl. inž.: *Osmoljavanje ulja u motorima sa unutrašnjim sagorevanjem*

Momčilo Gemović, dipl. inž.: *Detonaciono sagorevanje i trajnosti motora sa unutrašnjim sagorevanjem*

Bogoje Lajkovski, dipl. inž.: *Tolerancije i zazori*

Potpukovnik Svetko Ševo: *Pronalaženje vode na planinskom i kraškom zemljištu i izrada kaptaza formacijskim i priručnim sredstvima*

Milan Tešić, dipl. inž.: *Dimenzionisanje betonskih ploča na poletno-sletnim stazama*

Major Rudolf Peteh: *Primena osciloskopa pri ispitivanju (merenju) na radio-predajnicima sa amplitudnom modulacijom (nastavak)*

Kapetan I klase Milorad Belačević, dipl. inž.: *Diferencijalni selsin u sistemu sinhronog prenosa*

S. P. Kiselev i J. V. Čuev: *Rasturanje raketa*

Pored ovoga, *Vojnotehnički glasnik* u ovom broju donosi naučne i tehničke novosti i zanimljivosti iz inostranih i domaćih časopisa, kao i Bibliografiju.

VOJNOEKONOMSKI PREGLED Br. 6/1965.

Pukovnik Vojislav Vesić: *Šta očekujemo od mehanografije*

Potpukovnik Ivan Ljubanović: *Granica rentabilnosti eksploatacije vozila na inženjerskim poligonima*

Pukovnik Branko Ćirić: *Uslovi i elementi za organizaciju rada u vršenju poslova intendantskog obezbeđenja*

Potpukovnik Dušan Vraneš: *Specijalizacija podoficirskog kadra intendantske službe*

Potpukovnik Ljuban Vučković: *Neka iskustva iz rada poštansko-kurirske službe u JNA*

Potpukovnik Vojislav Stefanović: *Primena tarifa za prevoz na prugama JŽ u postupku prethodnih pregleda naplaćenog prevoza*

Vojni službenik IV kl. Dragoslav Maksimović: *Ubiranje i raspodela zakupnine od poslovnih prostorija čiji je nosilac prava korišćenja DSNO*

Pukovnik Miloš Crevar: *Osvrt na neka pitanja od uticaja na osavremenjivanje nastave u školama intendantskog kadra*

Poručnik Mirko Marinković: *Neki pogledi na mesto i ulogu mladih starešina intendantske službe u vaspitno-obrazovnom procesu*

Major Franjo Žuvić: *Stručna obuka budućih upravnika vojničkih kuhinja i trepezarija*

S. M. *Dvadeset godina vojne industrije*

Pored ovoga, *Vojnoekonomski pregled* u ovom broju donosi i rubrike: »Iz sudske prakse«, »Prikazi iz inostranih publikacija i vojnih časopisa«, »Ekonomske, naučne i tehničke novosti i zanimljivosti«, kao i »Bibliografija«.

VOJNOEKONOMSKI PREGLED Br. 1/1966.

Obrazloženje predloga finansijskog plana Državnog sekretarijata za narodnu odbranu za 1966. godinu

General-major Tone Marinček: *Principi nove organizacije materijalnog i finansijskog poslovanja u JNA*

Pukovnik Milan Zečević: *Zadaci jedinica — MFO IV stepena u novom sistemu materijalnog i finansijskog poslovanja*

Pukovnik Ludvig Rabić: *Pripreme i prelazak na nov sistem materijalnog i finansijskog poslovanja u JNA*

Pukovnik Bora Radovanović: *Praćenje troškova u JNA u uslovima primene mehanografije*

Potpukovnik Mirko Lukman: *Mesto i zadaci odseka za finansije i budžet u MFO II stepena u periodu prelaženja na nov sistem poslovanja u jedinicama*

Pukovnik Živko Jovanovski: *Neka pitanja u vezi sa kontrolnom funkcijom računovodstvenih centara*

Potpukovnik Stanko Ostojić: *Formiranje i rad ekipa za pomoć jedinicama na prevođenju materijalnog knjigovodstva na novi sistem*

Potpukovnik Dobre Vukelić: *Likvidacija starog i ustrojavanje novog materijalnog knjigovodstva*

Potpukovnik Todor Najdanović: *Plan računa glavne knjige u finansijskom knjigovodstvu*

Potpukovnici Radisav Vidović i Ernest Kovše: *Finansiranje jedinica i ustanova preko RC-a a posebno onih lociranih van njegovog sedišta*

Potpukovnici Radisav Vidović i Ernest Kovše: *Organizacija i sistem rada računovodstvenih centara*

Pukovnik Milan Zečević: *Uloga kontrolora — analitičara u računovodstvenom centru*

Kapetan I klase Andrija Petković: *Neka iskustva iz rada kontrolora u računovodstvenim centrima*

Kapetan I klase Dušan Ćvorović i vojni službenik IV kl. Dobrica Antić: *Rad referenta za obračun plata u RC-u*

Major Dušan Ružić: *Rad PMFO na prevođenju materijalnog knjigovodstva*
Vojni službenik IV kl. Ilija Živković: *Neka iskustva iz rada kontera*

Pored ovoga, *Vojnoekonomski pregled* u ovom broju donosi i rubrike: »Iz sudske prakse«, »Prikazi iz inostranih publikacija i vojnih časopisa«, kao i »Ekonomske, naučne i tehničke novosti i zanimljivosti«.

POZIV NA SARADNJU ZA ZBORNIK SEĆANJA 1942.

Vojnoizdavački zavod (Uređivački odbor i redakcija biblioteke »Iz ratne prošlosti naših naroda«) odlučio je da pokrene akciju za prikupljanje i objavljivanje radova i sećanja učesnika na događaje iz NOR-a 1942. godine.

Zbog veoma teških uslova i različitih formi borbe protiv okupatora i kvistlinga, nisu mogla biti u dokumentima zapisana sva zbivanja i događaji iz 1942. godine. Mnogi, često veoma važni momenti o kojima ne postoji nikakav pisani trag, pašće nepovratno u zaborav, ako ih danas ne rekonstruišu preživeli učesnici naše revolucije.

Ideja o pripremanju edicije o 1942. godini pojavila se još u toku rada na ediciji »Ustanak naroda Jugoslavije 1941«. Međutim, tek sada su stvoreni uslovi za njenu realizaciju. Želja je inicijatora Zbornika sećanja učesnika NOR-a na događaje u 1942. godini da u stvaranju ovog dela angažuje što veći broj autora-učesnika u događajima kako bi se što bolje i svestranije osvetlila sudbonosna zbivanja u drugoj godini NOR-a i tako sačuvala za buduće generacije.

Izbor teme prepušta se autoru. Dolaze u obzir kako članci pisani na osnovu sećanja i korišćenja dokumenata i literature, tako i sećanja neposredno ispričana, ili data u obliku reportaže ili hronike, autentični dnevnici i ratne beleške.

Članci se mogu dostavljati do kraja 1966. god. na adresu: Vojnoizdavački zavod, Zahumska ulica br. 26 Beograd, telefon 44-981 (lokal 35 i 47).

VOJNOIZDAVAČKI ZAVOD
(Uređivački odbor i redakcija
biblioteke »Iz ratne prošlosti
naših naroda«)

VOJNOISTORIJSKI INSTITUT POZIVA UČESNIKE NOR-a NA SARADNJU U PISANJU ISTORIJE RATNIH JEDINICA

U programu Vojnoistorijskog instituta, jedan od zadataka kome se posvećuje posebna pažnja jeste izdavanje monografija samostalnih bataljona, NOP odreda i brigada NOVJ. U tim radovima izvršice se rekonstrukcija vojnih dejstava i drugih delatnosti ovih jedinica, s ciljem da se otrgnu iz zaborava mnogi događaji, izvuku korisna iskustva, očuvaju borbene tradicije naših ratnih jedinica i stvore još veće mogućnosti za potpuniju obradu i izučavanje rata i revolucije naših naroda. Taj veoma važan i obiman posao, najbrže će se obnoviti angažovanjem učesnika narodnooslobodilačkog rata. Stoga se svi oni koji žele da pišu monografiju svoje ratne jedinice, pozivaju da se Vojnoistorijskom institutu (Beograd, Kneza Miloša 41) obrate pismom u kome će navesti: adresu i čin (ako su aktivni ili rezervni oficiri); naziv ratne jedinice čiju monografiju žele da pišu, vreme provedeno u dotičnoj jedinici i dužnosti koje su u njoj vršili; vojne i druge škole koje su završili; da li su do sada objavili neke radove. Na osnovu tih podataka Institut će izvršiti izbor autora, dostaviti im bliža uputstva za rad i, na osnovu Zakona o autorskom pravu i postojećih propisa u JNA, sa njima sklopiti ugovor o međusobnim obavezama.

Ovom se pozivu mogu odazvati i svi drugi koji žele da pišu monografiju neke ratne jedinice. Prijave treba poslati do 1. jula 1966. godine.